

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
Issued daily except Saturdays,
Sundays and Holidays

1945-1946 YEAR XXXVII Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 3. DECEMBRA (DEC. 3), 1945 Subscription \$6.00 Yearly STEV.—NUMBER 234

Jugoslavija postala federativna republika!

Narodna skupščina odobri Titovo proklamacijo

KRALJ PETER ODSTAVLJEN

London, 1. dec. — Radio Belgrad je naznanilo, da je Jugoslavija postala federativna republika, ko je narodna skupščina glasno odobrila proklamacijo, katero je prečital maršal Tito. Proklamacija, pravi naznanilo, je odzvala kralju Petru, ki je bil v Londonu, odkar so Nemci prevladali Jugoslavijo, vse pravice. Skupščina je odstavila kralja in odpravila monarhijo. Odstavljeni kralj je podal izjavo, v kateri naglašja, da je ustanovitev jugoslovanske republike kršenje dogovora, katerega je sklenila dr. Ivan Subašić in maršal Tito v februarju tega leta. Subašić je bil takrat predsednik jugoslovanske ubežne vlade v Londonu. Po sklenitvi dogovora je odpotoval v Belgrad in postal zunanji minister v Titovi vladi. Pred nekaj tedni je Subašić resigniral kot zunanji minister.

Dogovor med Titom in Subašićem je določal ustanovitev republike treh članov, ki naj bi vodili Jugoslavijo, dokler ljudje ne pri volitvah ne odloči za monarhijo. Splošne in posebne volitve so se vršile 11. novembra, pri katerih je ljudstvo izbralo za predsednika Titovo izbrano kandidato Narodne osvobodilne fronte, Titove politične družine, in s tem zadalo smrti kralja.

Peter pravi v izjavi, "da je Titovi pogajali vse obligacije, uničili denarni dogovor, organiziral vojsko in vladno v nasprotju z željami Združenih narodov in rešitve, sprejeto na konferenci v Jalti na Krimu. Z nasem pozival svobodno ljudstvo jugoslovanskega ljudstva v borbo proti fašizmu in nastanem za namenom, da pride pod jugoslovansko suverenost — suverenost maršala Tita."

(Poročilo angleške časniške agencije Reuters, pravi, da je Peter rekel: "Zdaj, ko je Jugoslavija postala republika, mi bo naša ustavnost. Ostalo mi ne ostane." Peter je dalje rekel, da bo moral kmalu zapustiti London in oditi v podzemni kralj, kjer bodo življenski pogoji boljši.)

Britski uradni krogi niso komentirali vesti iz Belgrada, da je Jugoslavija postala republika, in izjavili, da bodo omenili, ko bo dogovor med Titom in Subašićem določil, da se kralj odloči za monarhijo. Monarhija je bila predlagana pri volitvah in naznanila, da je le potrdila, da bo ostala.

Eisenhower se ne bo vrnil v Evropo

Washington, D. C., 1. dec. — General Dwight D. Eisenhower se ne bo vrnil v Evropo, ampak bil zadnji teden v Evropi s generalnega štaba generalnega maršala. Eisenhower je Truman imenoval za generalnega maršala na Kitajskem.

Ustanje plače učiteljem

Washington, D. C., 1. dec. — Ustanje plače učiteljem, ki so bili v letu 1945, je bilo odobreno. Letna plačila bodo znašala \$3.500.

Konferenca v Washingtonu zaključena

Glavna vprašanja in problemi nerešeni

Washington, D. C., 1. dec. — Konferenca reprezentantov delavcev in delodajalcev, katero je sklical predsednik Truman, je bila sinoči zaključena. Upanje, da bo ustanovljen ustroj za reševanje sporov in preprečenje stavk, se je izjalovilo. Na zadnji seji je prišlo do ostre kontroverze med delavskimi voditelji in reprezentanti Ameriške trgovske zbornice ter Zveze ameriških tovarnarjev. John L. Lewis, predsednik rudarske unije UMWA, je kritiziral predstavnike unij Kongresa industrijskih organizacij in Ameriške delavske federacije, ker se niso sporazumeli med seboj. Resolucija, katero je predložil Philip Murray, predsednik CIO, naj se konferenca izreče za zvišanje mezd, ni prišla na razpravo. Murray je v svojem govoru dejal, da jo je zavrgel odbor, kateremu je načeloval William Green, predsednik Ameriške delavske federacije.

Murray je v svojem govoru obdolžil industrijo, da so znižali mezd za \$10.75 na teden po zaključitvi vojne v Evropi, da ovirajo kolektivna pogajanja in nočejo prevzeti odgovornosti za posledice. Kot zgled je omenil stališče korporacije General Motors in korporacije United States Steel. Green je dejal, da je Murray stavkal ves čas konference. Omenil mu je tudi, da ni držal besede, katero je dal članom eksekutivnega odbora, da ne bo potisnil vprašanja mezd in cen v ospredje. Green je izjavil, da bo njegova organizacija nadaljevala borbo za zvišanje mezd.

Sporazum je bil dosežen glede ustanovitve posebne odbora, ki naj bi skušal izboljšati odnose med delavci in delodajalci v bodočnosti. Sprejet je bil tudi predlog glede revizije procedure federalnega delavskega odbora, da se omogoči odprava jurisdikcijskih sporov.

Albanija proslavila neodvisnost

Vsi ostanki fašizma uničeni

Tirana, Albanija, 1. dec. — Ljudstvo je dostojno proslavilo prvo obletnico svoje osvoboditve in neodvisnosti. Nacističke tolpe so bile pred enim letom izgnane iz dežele.

Ta mala deželica je morda edina v Evropi ali na svetu, ki je uničila vse ostanke fašizma. Oklican je bil narodni praznik in ljudstvo je poleg neodvisnosti proslavljalo svoje junake, ki so osvobodili deželo izpod turške nadvlade l. 1912.

Čez 900.000 ljudi se je udeležilo proslav ob obletnici poraza Nemcev in Italijanov in domačih izdajalcev. V glavnem mestu so se vršile parade in shodi, na katerih so govorniki naglašali važnost osvoboditve.

V moderni vladni palači, katero so zgradili italijanski fašisti, je Enver Hoxha, predsednik vlade in poveljnik albanske armade, sprejel goste. Med temi so bili častniki, vdove in

Hess priznal prevaro pred sodiščem

Protinacijske intrige v nemški armadi

Nuernberg, Nemčija, 1. dec. — Rudolf Hess je v prvi javni izjavi, odkar je priletel v Anglijo iz Nemčije v maju l. 1941, priznal pred zavezniškim sodiščem, da je potvarjal izgubo spomina iz taktičnih razlogov. Delal se je blaznega, ko je bil interniran v Angliji.

Hess je eden izmed vodilnih nacistov, ki se morajo zagovarjati pred sodiščem kot vojni zločinci. Njegov govor je povečal zagonetko nepojasnjenega pleta iz Nemčije v Anglijo. V tem je med drugim razkril protinacijske intrige v nemški armadi in obdolžil člane vrhovnega poveljstva odgovornosti za brutalne umore vojnih ujetnikov v nemških taboriščih. Dejal je, da so ti odredili umor francoskih feldmaršalov Weyganda in Girauda.

Odbor psihijatrov je spoznal Hessa za telesno in umsko zdravega. Gunther von Rohrscheidt, Hessov zagovornik, je predlagal ponovno zdravniško preiskavo in da ga sodišče oprosti.

Hess je v svojem govoru dejal, "da je moj spomin dober. Izgubo spomina sem simuliral. Prezvamem vsó odgovornost za vse, kar sem storil. Lahko se zagovarjam in odgovarjam na stavljena vprašanja. Moje mnenje je, da ta tribunal nima jurisdikcije."

Godfrey Lawrence, predsednik sodišča, je po Hessovem govoru prekinil obravnavo.

Odmev splošnih volitev v Avstriji

Kavsanje med komunisti in socialisti

Dunaj, 1. dec. — Komunisti in socialisti so se začeli pripraviti zaradi izida volitev, pri katerih je zmagala katoliška ljudska stranka.

List Arbeiter Zeitung, glasilo socialistične stranke, je obdolžil komuniste odgovornosti za razcepitev delavskih glasov. Objavil je uvodnik, ki trdi, da so komunisti dobili 175.000 glasov na račun socialistične stranke. Ako bi kandidati slednje dobili te glasove, bi ljudska stranka ne izšla zmagovita iz volilne borbe.

Komunistični list Oestereichische Volkstimme je ostro napadel ljudsko stranko, ker se bori proti podržavljenju industrije in denificaciji Avstrije. List je poudaril, da lahko delavci dobe nauk iz volitev, ki je, da sleherni, ki greši proti enotnosti delavskega razreda, pomaga reakciji.

Komunist Ernst Fischer je dejal, da je ideja demokratične enotnosti bistvenega pomena v obrambi pravice avstrijskih prebivalcev proti fašizmu. Nekateri vidijo v njegovi izjavi možnost kooperacije med komunisti in koalicijsko vlado.

Samomori bivših nemških vojakov

Stockholm, Švedska, 1. dec. — Več bivših nemških vojakov je izvršilo samomor, ko so bili informirani, da bodo poslani v rusko okupacijsko cono v Nemčiji. Švedske vojske čete so zastražile barake, v katerih so bivši nemški vojaki, da preprečijo nadaljnje samomore. Barake se nahajajo v Backamu, Rinkabyju in Raennsjaerttu.

matere padlih vojakov, duhovniki in člani ruskih, ameriških in britskih misij. Albanija je po osvoboditvi navzela ozke stike z Jugoslavijo in sovjetsko Rusijo.

AVTNA KORPORACIJA SE ODZVALA POVABILU

Razgovori v Washingtonu glede končanja stavke

TRUMAN POSEGEL V KONFLIKT

Detroit, Mich., 2. dec. — Avtna unija je olajšala stavko proti korporaciji General Motors in dovolila obnovo produkcije v tovarnah, ki izdelujejo avtne pritlikline za druge kompanije. Besednik korporacije je dejal, da bo produkcija delno obnovljena v nekaterih tovarnah.

Naznanilo pravi, da je R. J. Thomas, predsednik avtne unije, sprejel predlog C. E. Wilsona, predsednika korporacije. Thomas je v pismu Wilsonu naglasil, da unija ne bo umaknila zahteve glede zvišanja plače za 30 odstotkov. V tovarnah korporacije General Motors, ki izdeluje pritlikline za druge avtne kompanije, je uposlenih okrog 40.000 delavcev.

Detroit, Mich., 1. dec. — Korporacija General Motors je sprejela povabilo in naznanila, da bo razpravljala z reprezentanti federalne vlade glede končanja stavke, katero je oklicala unija združenih avtnih delavcev, včlanjena v Kongresu industrijskih organizacij, pred desetimi dnevi. Korporacija je prej naznanila, da se ne bo pogajala z voditelji avtne unije, dokler ne bo slednja umaknila zahteve za zvišanje plače za 30 odstotkov. V stavki je zavojevalnih čez 225.000 delavcev.

Edgar L. Warren, načelnik upravnega biroja federalnega delavskega departmeta, je poslal telegram H. W. Andersonu, podpredsedniku korporacije, s povabilom, naj pride v Washington. "Slednji je povabilo sprejel. Naznanilo pravi, da se bosta Warren in Anderson sestala prihodnji tork. Pričakuje se, da bo korporacija obnovila pogajanja z avtno unijo glede končanja stavke."

C. E. Wilson, predsednik avtne korporacije, je prej dejal, da pogajanja z unijo ne bodo obnovljena, če ne bo slednja revidirala svojega stališča in preklcala "nelegalnega piketiranja" tovarna.

V konflikt med korporacijo in unijo je posegel predsednik Truman. Pozval je obe, naj obnovita pogajanja, da se stavka konča. Čez 70 tovarn korporacije v Detroitu in drugih mestih je moralo zapreti vrata zaradi stavke.

Walter P. Reuther, podpredsednik avtne unije, je dejal, da bo konflikt predložen v rešitev Beli hiši, če se bodo napor delavskega departmeta za obnovo pogajanj med unijo in korporacijo izjalovili. Voditelji unije so naglasili, da so pripravljani za pogajanja z uradniki korporacije. Reuther je ponovno naglasil, da korporacija lahko zviša plače za 30 odstotkov brez zvišanja cen avtomobilov, ker je nagrmadila ogromne profite v vojnem času.

Raziskava atomske sile v Angliji

London, 1. dec. — Premier Attlee je razkril v parlamentu, da bo Velika Britanija zgradila laboratorij za raziskavo atomske energije v Didcotu. Zgradnja bo stala štiri milijone dolarjev. Letni stroški vzdrževanja laboratorija pa bodo znašali dva milijona dolarjev.

Vodja arabske stranke osvobojen

Jeruzalem, Palestina, 1. dec. — Jamal Hussein, ki je bil izvoljen za predsednika arabske

Rusija bo imela atomsko bombo

Amerika ne bo obdržala tajnosti

Washington, D. C., 1. dec. — Dr. Irving Langmuir, znanstvenik in pomožni direktor raziskovalnega oddelka General Electric Co., je dejal, "da pohlep tajnosti, katerega je demonstrirala armada, je dejansko odkril Rusiji informacije glede produkcije atomske bombe." On je nastopil pred senatnim odsekom za atomsko energijo.

Dr. Langmuir je dobil l. 1932 Nobelovo nagrado v znak priznanja zaslug v razvoju kemije. On je bil udeležen pri eksperimentih, ki so rezultirali v iznajdbi atomske bombe.

"Amerika ne bo obdržala tajnosti atomske bombe," je dejal Langmuir. "Prepričan sem, da bo Rusija imela atomsko bombo v treh letih. Kadar jih bo začela producirati, bo prekosila Ameriko. Poleg Rusije bodo imele atomske bombe tudi Argentina, Francija, Švedska in morda tudi prerrojena Nemčija."

Langmuir se je nedavno vrnil v Ameriko iz Rusije. On se je udeležil proslav 220-letnice ustanovitve ruske akademije znanosti v Moskvi in Leningradu v zadnjem juniju. Pred senatnim odsekom je dejal, da mu je vojni departmet prepovedal obisk Rusije, naker je poslal protest državnemu departmetu in ta mu je dovolil odhod.

Italijanska vladna kriza rešena

Voditelji političnih strank se sporazumeli

Rim, 1. dec. — Vladna kriza je bila sinoči rešena s prekretom na desnico, ko so voditelji šestih političnih strank Odbora za narodno osvoboditev sklenili sporazum. Zedinili so se, da Alcide de Gasperi, zunanji minister v vladi Ferruccioja Parrija, ki je padla zadnjo soboto, postane predsednik nove koalicijske vlade. On bo obdržal tudi pozicijo zunanjega ministra.

De Gasperi je vodja krščanske demokratske stranke. To je ena izmed treh desničarskih strank, ki so imele pozicije v vladi premijerja Parrija. Detalji doseženega sporazuma niso bili objavljeni.

Pričakuje se, da bo pozicijo notranjega ministra dobil socialist Giuseppe Romia. On je bil minister za javna dela v Parrijevi vladi. Pod kontrolno notranjega ministra spada policijski departmet.

Možnost je, da bosta postala člana koalicijske vlade prof. Carlo Sforza in Ivanoe Bonomi, bivši premier. Intervencija Alessandra Kirka, ameriškega poslanika v Rimu, je omogočila rešitev vladne krize. On je imel več razgovorov z De Gasperijem.

Kako dolgo bo De Gasperi ostal na krmilu kot predsednik vlade, je vprašanje. Skrajni levčarji so ga obdolžili, da je otrodij Vatikanu.

Bivši venezuelski predsednik v Ameriki

Miami Beach, Fla., 1. dec. — Isaais Medina, bivši predsednik Venezuele, je dospel sem kot politični izgnanec. Njegova vlada je bila pred nekaj tedni strmo glavljenja. Revolucionarna junta ga je obdolžila, da je nagrmadil bogastvo kot predsednik na račun venezuelskega ljudstva.

stranke v Palestini pred dvema letoma, je bil izpuščen iz ječe Britske avtoritete so ga aretirale in obsodile v zapor zaradi širjenja prevratne propagande.

Truman za revizijo potsdamskega dogovora

Domače vesti

Usluženka SNPJ se ubila
Peru, Ill.—Zadnji petek ponoči se je v avtni nesreči ubila Alberta Kopach, uslužbenka v tajništvu SNPJ. Stara je bila 33 let in članica društva 2 SNPJ. Bila je edina hči Antona in Katherine Kopach.

Is Clevelanda
Cleveland.—V bolnišnici je umrl John Oblak iz Collinwooda, star 79 let in doma iz Dovska pri Kranju, odkoder je prišel v Ameriko leta 1901. Bil je član društva 63 SNPJ od ustanovitve. Zapušča sina in hčer.—Iz armade je bil častno odpuščen William Cerne, ki se je vrnil iz Tokia k svoji poročeni sestri Angeli R. Adam. Pri vojakih je bil 33 mesecev, od teh 30 mesecev na Pacifiku.—Enako je po 42 mesecih prišel v civilno življenje Thomas C. Arko, ki je služil 33 mesecev v Afriki, Siciliji in Italiji. Tudi njegov brat Joseph je bil po 37 mesecih častno odpuščen; on je bil 30 mesecev na Pacifiku—od Avstralije do Japonske, njun brat Louis pa je bil nedavno poslan na Japonsko.—Družina Frank Ponikvar je prejela vest od svojega sina Franka, A. R. M. 2/c, da se je vrnil v Združene države in se zdaj nahaja v mornariški bolnišnici v San Franciscu in pričakuje, da pride domov za božič.

Nov grob na zapadu
Dueblo, Colo.—Dne 22. nov. je po dolgi bolezni umrl Ignac Papesch.

Smrt rojakinje
Sheboygan, Wis.—Dne 13. nov. je tukaj umrla Mary Venek, rojena Koren. Zapušča štiri sinove in štiri hčere, dalje tri brate—Joseph v Indianapolisu, Johna in Maksa pa tukaj—ter sestro Theresa Spender. Bila je članica JPZS in ASZ.

Centralna uprava v Nemčiji
General Clay naznanil pogajanja

Berlin, 1. dec. — General Lucius D. Clay, pomožni vojaški gouverner v ameriški okupacijski coni, je naznanil pogajanja glede ustanovitve centralnega ustroja v Nemčiji. Izrazil je upanje, da bodo pogajanja uspešna.

Clay je v svojem poročilu o aktivnostih vojske vlade omenil, da opozicija s strani francoskih avtoritet ovira oživiljenje transportacije in industrij v Nemčiji, kakor tudi organiziranje nemških strokovnih unij na splošni podlagi.

General je orisal temno sliko bodočnosti Nemčije. Dejal je, da ljudje strajajo in da se bo kriza popstrila v prihodnjih mesecih. Pomanjkanje je živil, obleke, čevljev in kuriva. Razvarena transportacija povzroča potežkoče. Ljudje ne morejo dobiti živil in drugih potrebščin. Clay je naglasil, da bi ustanovitev centralnega administracijskega ustroja omogočila rešitev preetih problemov.

Poslanik Armour zapustil Madrid

Madrid, Španija, 1. dec.—Norman Armour, ki je nedavno resigniral kot ameriški poslanik je zapustil Madrid in odpotoval v London, kjer bo ostal nekaj dni, naker se bo vrnil domov. Pred odhodom iz Madrida je obiskal diktatorja Franca. Kdo bo nasledil Armourja kot poslanik, ni znano.

Stirje otroci zgoreli v požaru

Chicago, 1. dec. — Stirje otroci družine Ertmann so zgoreli v požaru, ki je nastal v njihovi hiši v Fox River Grovu, 10 milj severovzhodno od Elgina. Mati otrok je dobila hude opekline, ko jih je skušala rešiti iz goreče hiše. Oče otrok je bil pred enim letom pozvan v armado in nahaja se v taborišču Crowder, Mo. Uradniki Rdečega križa so ga obvestili o nesreči.

Preosnova volilne procedure sveta za kontrolo Nemčije

NOVA DIPLOMATIČNA POGAJANJA

Washington, D. C., 1. dec. — Predsednik Truman je predlagal revizijo potsdamskega dogovora glede odnošajev med štirimi velesilami v Evropi, zaenpa je zavrnil sugestijo, naj bi on, premier Stalin in premier Attlee postavili podlago reševanju problemov na novi konferenci.

Truman se je izrekel za preosnovo volilne procedure članov sveta za kontrolo Nemčije. Ta svet tvori reprezentanti Amerike, Rusije, Velike Britanije in Francije. On je naglasil opozicijo proti sklicanju nove konference velike trojice in izrazil upanje, da bo organizacija Združenih narodov lahko reševala probleme. Ta naj bi prevzela funkcije in odgovornosti v prihodnjih treh mesecih. Amerika bo iskala oporo pri Veliki Britaniji in Franciji, da doseže svoj namen.

Ker svet za kontrolo Nemčije ne more sprejeti ničesar brez soglasne odobritve, so nastale potežkoče. Francija izvaja oblast veteranov in s tem ovira rešitev problema, ki se tiče Porenja in Porurja. Zavzela je stališče, da morata biti pokrajini odrezani od Nemčije.

Rusija se dosledno drži provizij potsdamskega dogovora v svoji okupacijski coni. Ona je že obdolžila ameriške vojske avtoritete, da ne izvajajo provizij dogovora v svoji okupacijski coni.

Truman je dejal, da bojazen, da Rusija ne bo kooperirala s ostalimi zavezniki, je brez podlage. Poudaril je, da sestanki velike trojice ne bodo potrebni, če bo nova svetovna organizacija izpolnila pričakovanja in izvrševala svoje funkcije.

Druge vprašanja in problemi, ki čakajo rešitve, so: Ustanovitev kontrolnega sveta za Japonsko; ameriško-ruski odnošaji v Aziji; revizija premirja za Italijo in sklenitev mirovne pogodbe; mirovne pogodbe z Nemčijo, Finsko, Bolgarijo, Rumunijo in Ogrsko; ameriške teritorialne težnje na Pacifiku; ruske težnje v bivših italijanskih kolonijah; ureditev meje med Italijo in Jugoslavijo; japonske reparacije in potežkoče v Perziji.

Potežkoče v Perziji so bile predmet razgovora med Trumanom in perzijskim poslanikom v Beli hiši. Poslanik Hussein Ala je informiral Trumana, da je Moskva zavrnila prošnjo njegove vlade, naj dovoli vstop perzijskim četam v provinco Azerbajdžan, da bi zatrla revolto. Voditelji rebelev zahtevajo avtonomijo za to provinco, katero so zasedle ruske čete.

Truman je na sestanku s častnikarji razkril, da se ni dobil odgovora iz Moskve na predlog glede odpoklica ameriških, ruskih in britskih čet iz Perzije do 1. januarja.

Stirje otroci zgoreli v požaru

Chicago, 1. dec. — Stirje otroci družine Ertmann so zgoreli v požaru, ki je nastal v njihovi hiši v Fox River Grovu, 10 milj severovzhodno od Elgina. Mati otrok je dobila hude opekline, ko jih je skušala rešiti iz goreče hiše. Oče otrok je bil pred enim letom pozvan v armado in nahaja se v taborišču Crowder, Mo. Uradniki Rdečega križa so ga obvestili o nesreči.

PROSVETA
"THE ENLIGHTENMENT"

GLASILO IN PASTIRNA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Maročnina za Zdravne države (izven Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četiri leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaznanih bankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (izštev, govori, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v službu, če je priložil potnišnico.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na ves, kar ima stik s katero:

PROSVETA

2857-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (December 31, 1945), poleg vašega imena na naslovni strani, da vam je s tem datumom potekla naročina. Ponovite in ohranite do se vam hit ne razjavi.

Zavožena politika

Oficijelni Washington se je zadnje sredo potresel kot bi nanj padla majhna atomska bomba. Bila pa je le diplomatska bomba, katero je vrgele v državni department in Belo hišo slamatni general Patrick J. Hurley, ki je melodramatično podal ostavko kot ameriški poslanik na Kitajskem. Poslaniki navadno ne ostavljajo svojih služb s kakšnimi senzacijskimi izjavami, ampak Hurley je ob tej priliki kar eksplodiral in povzročil mnogo hrupa ne samo v kongresu in drugih vladnih krogih, marveč tudi v ameriški javnosti.

Njegova bomba je bila v senzacijski obdobji državnega departmenta in "profesionalnih" diplomatov, ki po njegovi izjavi rabotirajo ameriško politiko na Kitajskem s tem, da na eni strani koterirajo s kitajskimi komunisti, na drugi pa komplotirajo z evropskimi in ruskimi imperialisti. Bombo je vrgele sploh na ves imperializem, samo na ameriški imperializem na Kitajskem ne! Taka je pač morala vseh dvoobraznih diplomatov.

Udarec, ki je kameli zlomil hrbet, je bil bajje govor kongresnika De Lacyja iz Washingtona, ki je zadnji ponedeljek v nižji zbornici uderil po Hurleyju in ga obdolžil, da je on največ kriv civilne vojne na Kitajskem. Taka obdolžitve bi bila lahko na mestu, ako bi Hurley sam narekaval ameriško politiko na Kitajskem. Ampak resnica je, da je prej dajal smernice tej politiki pokojni predsednik Roosevelt, zdaj pa jih dajeta državni department in Bela hiša. Hurley je le izvajal to politiko. Pri tem je seveda imel več ali manj elastičnosti, to je, kar se detajle tiče, kot jo ima sploh vsak poslanik.

Koliko je Hurley zavožil ameriško politiko na Kitajskem, nam ni znano. Znano pa je lahko vsakemu, da je ta politika že precej časa zavožena, toda še nobenkrat toliko kot danes. Po lastnih izjavah raznih kitajskih demokratično orientiranih skupin, ki so proti Kaišekovemu totalitarnemu režimu in tudi proti komunistem, nosi Amerika največje odgovornosti za tekočo civilno vojno na Kitajskem. Ni še dolgo, ko so te skupine zahtevale, naj Amerika ne samo preneha s obojevanjem Kaišekovih armad, marveč naj tudi potegne vse svoje orožje in vojaštvo iz Kitajske. Stališče teh Kitajcev je, ako bi Amerika to storila, oziroma sploh ne podpirala Kaišekovega režima na vsej črti, bi ne bilo prišlo do civilne vojne, vsaj pa ne do njenega razplamtevanja.

Zgodilo se je ravno nasprotno. Iz raznih poročil je razvidno, da je Amerika zadnje čase opustila sploh vsak poskus za pomirjenje na Kitajskem in za doseg kakšnega sporazuma med Kaišekovo in tako zvano "komunistično" vlado ter še v večji meri podpira obstoječi režim. Še ni dva tedna, ko je general Wedemeyer, poveljnik ameriških sil na Kitajskem, opetovano naglašal, da bodo te čete čim prej potegnjene od tam, potem, ko je Kaišek prišel z večjo ofenzivo proti "komunistom," pa je kar čez noč zapel drugačno pesem.

Ta pesem se je glasila, da bodo ameriški marini, po številu okrog 50.000, ostali najmanj do prihodnjega poletja ali jeseni na Kitajskem. Par dni pozneje pa smo čitali, da bo Amerika poslala Kaišekovi vladi čez tisoč vojaških transportnih in bojnih letal—vsa svoja odvisna letala, ki jih ima v Indiji, Burmi in Avstraliji. Čitali smo tudi, da se ameriški letalci upirajo (z godrnjanjem) dostavljanju teh letal in riskiranju svojega življenja več mesecev po "zaključku" vojne. In pri transportiranju teh letal je že več naših letalcev izgubilo življenje.

Vse to pomeni nič drugega kot faktično intervencijo, na Kitajskem na strani totalitarnega, reakcionarnega in do mozga korumpiranega Kaišekovega režima. Ta intervencija je seveda na vsej črti v interesu ameriškega imperializma in kitajske reakcije. Na drugi strani tudi čitamo v dnevnih vesteh, da so se v tej civilni vojni postavili na Kaišekovo stran vsi kitajski kvizlinški generali in politiki, ki so bili v službi Japoncev. Vsi in vse za potlačitev kitajskih brezpravnih in že tisočletja izkoriščanih mas!

K temu naj pripomnimo, ako bi Rusija tako odprto in v takem obsegu intervenirala na strani kitajskih "komunistov" kot dela Amerika na strani Kaišekovega režima, tedaj bi reakcija in razni drugi rusofobi se bolj kričali in ščevali na vojno z USSR. V tem primeru bi bila resna nevarnost bližnjega izbruha nove svetovne vojne. Tega se menda zavedajo tudi v Moskvi in tako smo te dni čitali v iz Kitajske, da bo tudi Rusija podprla Kaišekovo vlado proti "komunistom." Pojasnilo je bilo, "da Rusi kitajskih komunistov več ne smatrajo za komuniste."

Koliko je resnice na tej vesti, ne vemo. To bi pomenilo, da se misli Moskva striktno držati nedavno sklenjene rusko-kitajske pogodbe in prepustiti Kitajsko razmahu ameriškega imperializma. To bi bilo več kot so mnogi pričakovali. To najbrže ne pomeni nobene koncesije, ker si je Rusija prav v tej pogodbi zavarovala svoje imperialistične interese v Mandžuriji za prihodnjih 30 let. In dokler ameriški imperializem ne bo silil v to sfero, v Mandžurijo, bo šlo, potem pa ... ???

Ameriška diplomacija je zadnja leta naglašala, da je njen cilj na Kitajskem predvsem demokratiziranje dežele. Pred par leti je Cang Kaišek na ameriški pritisk to tudi obljubil. Ampak danes je v resnici zelo malo izgledov za kakšno demokratiziranje Kitajske. In slabi izgledi so predvsem zato, ker je Amerika na vsej črti podpirala obstoječi režim. Veliko odgovornost za to politiko nosi tudi Hurley, ki je Kaišekov režim slepo podpiral in "komunistom," ki so bili faktično edina sila, ki so se na vsej črti in iskreno borili proti Japoncem, odrekli vsako pomoč v orožju.

V resnici pa je bila to edina trumfna karta, s katero bi bila Amerika lahko prisilila Kaišeka na ustanovitev koalicijske vlade iz vseh političnih skupin in demokratiziranje dežele. Ampak je

Glasovi iz naselbin

DVOJE PISEM

Milwaukee, Wis.—Zelim priobčiti pismo, ki sem ga prejel od svojih sorodnikov s Spodnjega Brezova, ki je moja rojstna vas. Glasi se: "Dragi brati! Tvojega pisma smo se zelo razveselili; hodilo je prav dva meseca. Glede družine od žene moramo iti povprašati v Kočevje in če bomo kaj zvedeli o njih, Ti bomo sporočili.

Na Brezovem je padel Francetov Jožek, star 20 let, žena mu je letos umrla, Janez pa pred dvema letoma. Janezova hiša je pogorela, Grabnarjevi Ančki hiša, Meti tudi hiša, Grabnarci hlev, Rahnetovim pod, Povškovi vimi tudi pod, Brezovarju pod in Andrejkotu pod. Požgali so Italijani.

Pri nas smo že vsi živi. Moji fantje: Stanko, Albin, Miho in Elica so bili v internaciji v Italiji in Nemčiji. So se vrnili prav revni. Elica je bila hudo do tepega. Najmlajša Silva pa se je sedaj poročila, Marta se bo pa 12. sept. Hudo je še, ker ne moremo kupiti perila in druge potrebščine.

Tone in Tilek sta zdrava; potrebna sta perila, čevljev in obleke. Letina je srednja; jaz moram vse kupiti, ker nimam zemlje. France je opčel za delo. To je prvo pismo, ki ga pišemo vam, kajti čakali smo Vašega pisma. Prosim Te, piši mi takoj, kajti zelo me skrbi, ker nisi nič omenil Reze in ne Pepčka.

Matija in družina se ima prav dobro. Milan je bil pozimi na prisilnem delu v Postojni, sedaj pa je zopet doma in hodi v službo.

Dragi brat, prepričaj se dobro, preden misliš kaj poslati, če je varno, da ne bi bilo tako kot po prvi svetovni vojni, ko ste poslali pa se je zaboj izgubil. Atla pa je ravno danes odšel v Lašče k Poldi. Je šel vsako leto malo kmotovat k njej, ker ima veliko kmetijo. To vojno pa je tudi ona prizadeta, kajti Italijani so ji posekali tri gozdove, a plačali niso nič.

Če bi nam kaj poslali, smo potrebni blaga za perilo, moško in žensko, volne za nogavice in jopce, nogavice, moške in ženske, čevlje št. 40—50, brisače, servete, obleke za ženske in moške, plašče, sladkorja. Glede drugih živim pa se je sedaj malo izboljšalo.

Zelo me skrbi, ker nisi nič omenil sestre. Brat France še živi, a je zgaran. Vse skupaj prav lepo pozdravljamo.

Sledeče pismo, ki razodeva trpljenje in grozote slovenske mučenice, pa je iz Soštanja, Štajersko, katerega mi je izročil rojak Kolenc. Glasi se: "Dragi mi vsi skupaj! Danes sem prejela Tvoje pismo, ki si ga poslala po Rdečem križu. Odgovoriti Ti moram samo jaz, kajti na žalost ni nikogar več živega. Draga sestra, tako kot je zadelo mene nesreča, je malo katero družino. Ti prokleti Hitlerjevi hišepci so nam vse pomorili. Da bi vam mogla vse tako pisati kot je bilo.

Ko je pridival ta prokleti Hitler v našo lepo Jugoslavijo, je na tisoče in tisoče pomoril, v prvi vrsti mladi cvet. Med tistim cvetjem sta bila tudi moja nadvse ljubljena sinova Lojze in Artur. Dvakrat so ju zaprli in mučili, potem pa so ju ustrelili 15. avgusta v Celju. Karla in mene so izgnali še predno so ustrelili Lojza in Arturja. Ognjali so naju v koncentracijsko taborišče Auschwitz na Poljskem ali v Zgornji Šleziji. Pripravila sem se na najhujše telesno trpljenje. Borili sem se morala v življenjem in smrtjo! Ali obupala vendar nisem. Misel na otroke mi je dala vztrajnost in voljo, da moram živeti. Ko so naju izgnali od doma, nisva vedela, da sta sinova že mrtva.

V koncentracijskem taborišču sem bila od 15. avgusta 1942 do 20. oktobra 1943. Moj mož Karla danes dvomljivo, da je bil to sploh njen resen namen. S svojo odprto intervencijo pomaga danes le kitajski reakciji na vsej črti in utrjuje svoj imperializem. Ta politika je na vsej črti zgrešena in se zna bridko maščevati tudi nad ameriškim ljudstvom.

rel pa je bil notri samo tri tedne, namreč od 15. avgusta do 17. sept. 1942. Njega so dali Brezova v plinarno, da je moral umreti. Jaz sem čakala vsak dan, da pridejo po mene. Tako sem res po božji volji ostala živa. Tisti, ki smo ostali živi, se še danes čudimo, kako je bilo mogoče, da smo ušli smrti. Od tistega transporta, s katerim sva šla s moškom, je ostalo živih 13 ženak in samo dva moška. Transport pa je šel 122 oseb. Iz tega lahko sklepate, kako strahno smo trpeli!

Ko so nas odgnali, nisva bila več skupaj s mojim ljubim možem. Moški so bili posebej žene posebej in se nismo več videli. Vem, da ste slišali v Ameriki, kaj so z nami počeli, kaj so nam naredili v koncentracijskih lagerjih. Bili smo sužnji in pravi mučeniki. Kaj takega še ni svet videl in ne bo nikoli več. Oropali so nas do golega, slekli in oblekli v lagerske čunje. Tako sem danes brez vsega: nimam moza, nimam sinov, nimam obleke, nimam čevljev, nimam denarja, z eno besedo: nimam ničesar, ker so nas ti prokleti Nemci čisto oropali. Doma so nam pobrali vse pohištvo, posteljnino, perilo, kuhinjsko posodo. Našla sem prazno hišo in akoro popolnoma uničeno. Sedaj sem malo popravila, ker mi dobri ljudje nekaj pomagajo.

Domov sem se povrnila 26. julija 1945. Sužnja sem morala biti tri leta. Iz Auschwitza so me prestavili v Nemčijo, kjer sem bila v lagerju do prevrata. Osvobodili so nas Američani 11. aprila 1945. Zelo so bili dobri in skrbeli za nas; dali so nam vsega, toliko, da sploh nismo mogli vsega jesti. Živelim smo čisto po ameriškansko. Delati nam ni bilo treba več, temveč smo samo ležali, sprehajali se in jedli.

Danes pa sem zopet doma—sama nesrečnica. Sploh ne vem, čemu naj še živim? Misliha sem, da bom srečnejša, ko bom doma, a je prav narobe, kajti vse me tako živo spominja na moje drage, ki jih ni več. Nimam več moja zlate sinova, nimam mojega dragega in dobrega moza. Tako lepo življenje smo živeli, predno nas je ta prokleti Hitlerjeva drhal tako onesrečila. Sin Lojze je bil brivec, Artur pa klepar. Tako dobra sta bila in nama pomagala!

Po vsem tem trpljenju, skozi katerega je šel ubogi slovenski narod, je razumljivo, da nismo zdravi. Jaz sem zelo živčno bolna in na arcu. Najbrže ne bom nikoli več zdrava.

V naši lepi Jugoslaviji je zopet lepo, a kako lepo bi bilo, če bi bili vsi naši dragi še živi.

Za Lojzka ne vem gotovo, če je mrtev. Na letaku je bilo tedaj naznanjeno, da sta bila oba z Arthurjem ustreljena, a na občino je prišlo naznanilo samo o Arturjevi smrti. Marsikateri je že dejal, da je videl Lojzka v lagerju, da je tam delal, toda kje, ne ve nihče. Pa če bi res bil v lagerju, najbrže ne bi bil prestal. Upanja nimam nobene, da bi ga še kdaj videla.

Za Karlo me žaluje. Saj je bil kmalu rešen trpljenja. Lahko si mislite, kako strašen udarec je bil zame, ko sem izgubila vse, otroke, moza—človek bi umrl od obupa. Najlepše pozdrave, odgovorite mi kmalu, Vaša nesrečna Nežka Vrhovnik, Koroška cesta 15, p. Soštan, Jugoslavija.

Ubogi slovenski narod, koliko si pretrpel! Bratje in sestre, pomagajte lažjati trpljenje našim slovenskim mučencem in mučenicam! Joseph Radeli.

POIZVEDOVANJE
Cleveland, O.—Rada bi izvedela za mojega sorodnika Rudolfa Blataika. On je vdovec, star okrog 50 let. Doma je iz vasi Lapata, fara Hinje pri Žumberku na Dolenjskem. Po domače se imenuje Dolinčev.

Rudolf. Pred 12 leti je živel pri svojim bratu Franku v Newburghu (Cleveland), pred leti pa ga je neki rojak videl v Pennsylvaniji. Ako ga kateri rojakov, ki bi čital te vrstice, pozna, naj mu to sporoči, če pa bi sam čital, naj se zglesi pri meni osebno ali piše, ker imam zanj zelo važne novice, iz stare domovine. Moj naslov je: 7305 Myron ave., Cleveland 3, Ohio.
Josephine Jabcoc.

PISMO Z JESENIC
Muskegon, Mich.—Vsak dan komaj čakam Prosvete, ker je zelo zanimiv list, posebno pa sedaj, ko pribižuje pisma iz stare domovine. Tudi jaz sem prejela pismo z Jesenic, ki je datirano 12. septembra 1945 in se glasi:

"Draga sestra! Z velikim veseljem sem prejela Tvoje pismo. Samo da vem, da ste vsi živi. Težko je opisati, kaj vse se je godilo pri nas zadnje štiri leta. Malo sem Ti opisala že lansko leto; je res čudno, da si prejela tisto pismo, ki sem ga izročila pilotom, ki so doli padli na Golici, pa so jih rešili naši partizani. Prejeli smo tudi Tvoje pismo, ki so ga poslala s posredovanjem Rdečega križa.

Pretrpeli smo veliko, v partizanih jih je veliko padlo, pomrlo po zaporih, doma postreljenih itd. Potem pa smo bili še bombardirani. Jesenice so bile prvi bombardirane 1. marca. Podrto je od Rajmonta (stare šole) do nove šole, prav tako po stari Savi; ubitih je bilo 345 oseb, veliko pa ranjenih. Po drugih zračnih napadih je bilo le nekaj žrtev. Bilo je grozno, ko so bombardirali kurilnico. Naša hiša je bila močno poškodovana in bilo je skoraj vse uničeno. Alarm smo imeli noč in dan, tako da smo bili že čisto iz sebe.

Moj mož Matevž je prišel domov 16. aprila. Ušel je iz Nemčije, kjer je bil tri leta in pol kot suženjski delavec. Hečrin mož Ciril pa je že meseca junija 1942 padel za našo svobodo. Otrociček pa je ostal brez staršev, kajti mama je umrla na porodu. Dekleček je staro pet let in pol in je pri meni. Nemci so zakrivilili nesrečo in gorje po vsem svetu in danes jih vsi preklinjajo.

V Ljubljani je padel bratranec Herman Solar, sestrično Karlo so pa doma ustrelili, naker je stric umrl od žalosti. V Kovorju je umrl stric Pesjak, dva fanta od sestričnih padla, za druge pa še ne vem. Pozdravi sestrično Sese in Jakca iz New Yorka, Tonyja Vapotiča iz Clevelanda, Rozi Gregorich, Mici Cukale in Ivanko Duler iz Chicaga. Pozdrave vsem, Tvoja sestra Ančka Puc.

KONCERT ZARJE
Cleveland, O.—Na Zahvalni dan smo imeli priliko prisostvovati občajnemu koncertu soc. pevskega zbora Zarje. Ni to nikakšna elitna skupina pevcev, ampak vžite temu vredna upoštevavanja. Zarja goji petje že nad 27 let in se torej lahko smatra za pionirko na glasbenem polju clevelandске nasebine. Svoj čas je vzpirjala tudi opero, toda odkar se je izvršil razdor, se je omejila izključno na koncerte in lahke operete. Zarje gre tudi priznanje, da se je ohranil delavski duh na koncertnih priredbah, ki pride do svoje veljave zlasti v dobi socialnih preobratov kot je današnja.

Udeležba na koncertu je bila lepa. Gostje so prišli celo iz zunanjih nasebin kot: L. Zorko iz Chicaga, Franca Mihevc iz Salema ter rojaki iz Barberona in Pittsburgha. Zvečer je

pa mladina napolnila plesno dvorano do zadnjega kotička. Vspored koncerta je bil bogat in razmeroma dobro podan. Seveda, kot pri vseh mešanih zborih, tako tudi pri Zarji ženske nadkriljujejo moške. Zakaj ni narava obdarila več Slovencev s prvimi tenorji, je kočljivo vprašanje.

Najbolj so užgale partizanske pesmi, ki so pred kratkim došle iz Slovenije. Je to povsem nova glasba, rojena v hosti in na bojnem polju. Te pesmi sestoje iz priprostih melodij, ampak nosijo pečat silne borbe, trpljenja in trdne vere v lepo bodočnost slovenskega naroda. Po mojem mnenju bi te pesmi napravile še večji učinek, ako bi bili pevci opravljeni v partizanske kostume. Poleg teh nam je mešan zbor podal še šest drugih skladb, izmed katerih so najbolj ugajale Straussove "Pravljice iz dunajskih gozdov."

V solospjevu je na tem koncertu prvič nastopila Dorothy Skedel. Zapela nam je Vilharjevo "Srečo" in "Oj dekle kaj s' tak žalostna." Ona poseduje lep in močan alto, ki pride zlasti v nižinah do veljave. Ker ima svoj glas pod tehnično kontrolo, bo nedvomno postala še dobra pevka.

Jennie Fatur in Alice Tekavec sta zapeli v duetu: "Najlepše je doma" in "To se mi luštno zdi." Kot vselej, sta tudi sedaj ugajali. Presenetila nas je zlasti Miss Tekavec s svojim ljubkim altom. Na prihodnjem koncertu mora ona vsakakor dobiti priliko za solospjev.

"Slavček daj mi svoje petje" in Adamičevo "Belo slanco" so nam podali v tretet; Josephine Turk, Sophie Elersich in Frank Kokal. Želi so splošno priznanje. Kvartet so tvorili: Jennie Fatur, Sophie Elersich, Tony Perusek in Frank Kokal. Zapeli so: "Deklica mila" (G. Gerbič) in "Ob večerni uri" (V. Vodopivec). "Ob večerni uri" je mogočna skladba, zato je po mojem mnenju bolj primerna za moške zборе kot za mešan četveroštev. Ne smem prezreti življajočega umetnika Joe Tekavca, ki je dal koncertu barvnosti značaj.

Zaključni del vspeveda, je bila opereta "Povodnji mož" (V. Vodopivec). To ljubko glasbeno delce je Zarja že enkrat prej vpriporila. Odlikoval se je zlasti baritonist Frank Kokal v vlogi čevljarja Blaža. Njemu je pridno sekundirala Jennie Fatur v vlogi njegove žene Urše. Ostala dva igralca-pevca sta bila sosed Tony Perusek in njegova žena Dorothy Skedel.

Duši celega koncerta sta bila: pevovodja J. V. Kravec in pianist Edwin Poljšak. Režirala je Sophie Elersich. Gornili sili Zarje sta pa še vedno Leonard Poljšak in John Krelb.
Frank Česen.

O MINISTRU SNOJU
Bridgeport, O.—V Prosveti sem čital poročila reportarja Cleveland Pressa Andrice, ki se nahaja v Jugoslaviji. Njegova poročila iz Ljubljane so bila najzanimivejša, še posebno pa me je zanimala intervju, ki ga je imel s Francišom Šnojem, ki je sedaj minister transportacije v Sloveniji. To se pravi, da ima eno najtežjih funkcij, kajti v Sloveniji so podrti mostovi, ceste in železniške proge in transportacija je paralizirana v splošnem.

Poročilo o Snouju me je tudi zato zanimalo, ker je moj sorodnik in ko je bil v tej deželi, sem ga prvič videl, ko je nastopil javno na konvenciji SNPJ v Pittsburghu. Predstavil mi ga je neki glavni odbornik SNPJ.

Tedaj je bil še zelo v čišlih. Spominjam se, da je bilo na konvenciji naznanjeno, da bo Snaj govoril v Slovenskem domu na Butler st. Na tisti seji je bil pokojni Frank Tavcar zapisnikar in vprašal je, kateri Snaj bo govoril, ali oni iz Bridgeporta ali Franc Snaj. Vprašanje je vzbudilo precej smeha.

Dejal sem, da je bil na višini po prihodu v to deželo. Ima dober govorniški dar. Tudi tukaj je govoril na shodu, katerega sem v prvi vrsti jaz aranžiral. Toda kmalu potem je pričel zatepenjati v naprednih krogih. Potem je o njem kritično pisal Adamič v knjigi "My Native Land," katero sem tako naročil in tudi prodal več izvodov. Zvedel sem, da se je njegov sin boril v Osvobodilni fronti. Seveda mi je bilo hudo, ampak pomagaj si! Nikoli nisem pisal o njem več kot omenbo, da je moj sorodnik.

Po našem shodu nisem več imel stika z njim, pazno pa sem zasledoval njegovo gibanje. Ubežna vlada v Londonu ga je izobčila. Kmalu nato je bil v Egiptu, pozneje pa sem čital v Prosveti, da se je podal v domovino in se pridružil osvobodilnemu gibanju z namenom, da pridobi zapeljane pristaje Slovenske ljudske stranke, da se pridruži partizanom. Potem smo čitali, da je minister v Sloveniji in danes, da je minister transportacije.

Poročilo o njem sem najprej čital v Cleveland Pressu, ki mi ga je poslal moj dobri prijatelj iz Clevelanda. Priobčena je bila tudi njegova slika. Po sliki sodeč, je precej izgubil na teži od časa, ko je bil tukaj in so naju skupaj slikali. Te vrstice pišem zato, ker me veseli, da je šel Franc Snaj tja, kamor ga je klicala domovina. Sel je v pravo smer, da lahko danes reče, da deluje za stvari, za katere je slovenski narod toliko trpel in toliko krvi preli. Tedaj ko je bil tukaj in so pričeli v naprednih vrstah voditi boji proti njemu, sem bil zelo, zelo poparjen. Kot sorodnik sem se čutil, da sem tudi jaz prizadet, črna sem deloval na pravi strani.

Zelim, da bi bil Franc Snaj še dolgo na pravi strani. Ob tej priliki pa povem, da sem dvomil, da bi bil res tako podel, kakor so ga slikali nekateri. Še danes hranim neke fotografirano pismo patra Zakrajška, ki se je tikalo kontrole SANSa še predno je bil organiziran. V tistem pismu je omenjeno, da Franc Snaj ni zaupljiv in da ne bi smel biti v vladi. Torej jim ni bil vsem že tedaj po volji.

Poleg ministra Snaja imam v Sloveniji tudi nekega bratranca po moji materi, za katerega pa ne vem, če je še živ. Upan, da se je tudi on udeleževal v Osvobodilni fronti. Čudno je pri sreču človeku, ako vidi, da se narod bori na življenje in smrt, da se reši tiranstva, a da je bil tvoj sorodnik eden tiranških pomagačev. Pisal sem v staro domovino in bom prej ali slej se vedel, na kateri strani je bil bratranec, seve, ako je še živ. Prestal je veliko v zadnji vojni, v kateri je bil štiri leta.

Joseph Snoy.

VAŽNOST LETNIH SEJ IN DRUGO

Sharon, Pa.—Mesec december je jako važen za vse naše gospodarske, podporne in kulturne ustanove, kajti v tem mesecu se vršijo naše glavne letne seje, na katerih sestavljamo načrte za prihodnje leto. Zato bi morala biti dolžnost slehernega člana in članice, da se udeleži letnih sej, ki so tako važne, da bi jih ne smel nihče zamuditi.

Torej bratje in sestre, udeležite se letnih sej! Četrto naslednje leto pa je glavna seja našega doma. Prosim udeležite se je, tudi članstvo iz bližnjih nasebin. Zadnja štiri leta smo se izgovarjali, da ni gasolina in avtomobilov na razpolago, da smo zaposleni tudi ob nedeljah in obrambnem delu in podobno. To je resnica, prizadeti smo bili vsi v tem oziru, toda danes temu ni več tako, zato ni nobene zvrzka, da bi zaostali v društvenih letnih sej.

Članstvo Slovenskega društva doma je vabljeno, da posesti sejo 23. decembra; pričete ob eni popoldne. Volili bomo glavni izvrševalni odbor kakor tudi direktorje. Vsa društva. (Dalje na 3. strani)

Pismo iz Kobarida na Primorskem

(Nadaljevanje in konec.)

Ko sem prišel v taborišče, so me domačini komaj spoznali. Taborišče je bilo v Cairo Montebello blizu Genova v Italiji. V taborišču sem bil en mesec. Med taborišču so aretirali tudi druge člane iz Kobarida. Od njih so izvedeli, kar niso mogli zvedeti od mene. Peljali so me nazaj v Trst z drugimi šestimi tovariši. To se razume, kakor banditi vključene. Po prihodu v Trst nisimo smeli domači obiskati.

Bila je moja sreča, da so me odpeljali na razpravo nazaj v Trst, odkoder nas je ušlo 1200 bilo je 10. septembra. Straže očunajo za ob polomu ušle. Notranja straža, kljub da je streljavnica s strojnimi, je bila prešibka; tako smo, preden so zasedli zapore Nemci, vsi ušli. Pol ure pozneje so jejo zasedli Nemci. Po napori sem prišel peš iz Trsta čez brda 13. septembra 1943 domov.

Po mojem prihodu domov smo organizirali takozvano kobaridsko republiko, katere je segala od St. Petra pri Čedadu do Bovca in skoro do Tolmina. Dne 31. oktobra 1943 smo se po ukazu morali umakniti, ker se je pričela nemška ofenziva. Dne 31. oktobra ob 8. uri zjutraj so prišli Nemci k Sv. Antonu ter s strojnimi obstreljevali Kobarid ter ga zasedli. Dne 30. oktobra je padel starejši Matejev sin Janko. Dne 31. oktobra so na domu prijeli Pepja Lobanča ter ga pešje na konjski biftot ter ga ustrelili. Isti večer je prišel domov Tonči Perajzov iz Sužida; so ga tudi ustrelili. Pri Gobjunu v Starem selu so isti dan ustrelili Konstantina Pepija Fedrigovega. Par dni pozneje so obesili Tonča Tomaževca in Cirila Dgonovega ter ustrelili več Srbov.

Dogodke med časom kobaridske republike in nevarnosti Ti bom drugič opisal, ako Te bo to zanimalo. Pri bombardiranju Svin sem bil tudi na Svinah—bila sva sva z Radom. Na dan prihoda kencev sem bil ves dan v brdri Sv. Tomažu ter opazoval kretanje Nemcev. Šele zvečer sem šel čez brdo na Livek, kjer bi bil kmalu prišel v zasedo.

Bil sem dve leti v partizanski vojski. Bil sem dnevno v nevarnosti, mnogo sem preživel—mogoče bom opisal drugič dogodke. Bil sem ves čas v Benediciji in Brdih od Krmina in Gorice. Prišel sem večkrat iz Brd na Livek, kamor me je prišla vsakokrat obiskat Deli. Tudi ona je bila v večnem strahu, da jo odpeljejo Nemci. Domobranci (bela garda) so ji vedno žugali. V Kobarid sem prišel 2. maja 1945.

Med okupacijo so bili v naši hiši Nemci, kakor tudi v delavnici. Orodje so vse izropali kakor tudi trgovino oplenili. Stroje so naši v času moje odsotnosti poskrili. Meni so vedno žugali, da, ko me bodo ulovili, me bodo za vzgled drugim obesili. Družina—Deli, Rado, Slavko in Metka—je bila ves čas moje odsotnosti pri vsakjini pri Mašelinu, kjer stanujemo še zdaj. Doma ne moremo stanovati, dokler se ne popravi. Rada so odpeljali samo za par dni v Trst.

Septembra meseca smo na veselo preleteli prvo pismo po 7 mesecih od sina Maksa. Pisal je iz Ribnice na Kranjskem. V Brdih sem dobil še par pisem. Zadnje je bilo pisano avgusta meseca 1944. Nato ni bilo več duha ne sluha. Povedali so, da je padel pri Postojni. Bil sem tačas v Brdih. Ne morem popisati moje žalosti. Nisem imel obstanka. Napotil sem se na Livek. Vsi so govorili z gotovostjo, da je padel. Prišla je tudi Deli na Livek. Ona ni nič vedela, tudi jaz sem ničel. 14. januarja sem dobil njegovo lastnoročno pismo. Jokal sem od veselja in nato še eno, v katerem mi piše, da je bil ranjen in poslan v bolnišnico v Zader. Ranjen je bil od minometne v nogo. Tačas je vršil službo obveščevalnega oficirja. Pisal mi je tudi, da bo kmalu odšel. Zato sem bil v skrbeh, ko sem zvedel naknadno, da je bil iz Zadra, ker ravno v tistem času se je pričela ofenziva proti Trstu. Zadnje njegovo pismo sem prejel 27. februarja.

Ko sem prišel domov, kakor sem že omenil, 2. maja, so isti dan prišli v Kobarid tudi naši zavezniški Američani in Angleži. Začel sem takoj z delom, seveda samo za našo vojsko. Imel sem tačas avtomobile na razpolago. Od vsepovsod so se oglasili partizani in tudi prišli na dopust, samo mi nismo dobili od Maksa že od 27. februarja nobene vesti. Zato sem se namenil, da ga poiščem ali vsaj pozivem po njem. Z Radom sva šla z avtomobilom v Trst, Reko, Val'Oltra, Istro, Ljubljano, Kamnik, Tržič, Skofljo Loko itd., ali niti najmanjšega glasu ne sledi. Naknadno sem zvedel, da se je nahajal v Mariboru in od tam šel s 14. divizijo v Novi Sad. Napotil sem se tudi tja, in sicer z vlakom, saj sem imel prosto vožnjo. Tudi tam ga nisem dobil, zvedel sem pa, da se nahaja v Petrogradu, približno 100 km od Belgrada.

Ko sem prišel na štab, so mi povedali, da je ravno danes dobil dopust ter da je šel v mesto, kjer sem ga končno le našel. Napotila sva se drugi dan skupno domov. Doma je bil 14 dni, nato se je povrnil na svoje mesto—ima čin podporočnika. Star je ravno danes 19 let. 5. februarja bo 3 leta, odkar je šel k partizanom. Pretrpel in poskusil je mnogo. Bil je večina na Kranjskem in Hrvaškem. Bil je vedno v udarni brigadi, govori kranjsko narečje in je vedno navdušen za našo borbo.

V pismu mi pišeš, da ne veš, kako je ime punčki. Saj mi vendar nimamo nobene punčke, imamo samo štiri fante in sicer: Rado je 24-letnik, Maks 26-letnik, Slavko 30-letnik in Metko 33-letnik. O kakšnem Črtalču se ne spominjam, da bi kdaj slišal o njem. Od 2. maja so tukaj vedno Američani. Govoril sem z večimi, nisem imel pa priložnosti govoriti s kakšnim od Indianapolisa.

Ker se ne spominjam, kdaj sem Ti zadnjič pisal, bom na debelo orisal novice iz Kobarida. Naši sosesje so zelo izumrli in sicer Jofana Jakuka, Matevževca, Matevž, Tomaž, Pepi Tomažev je prišel pod vlak, Jerneje, Zasevka, Prajz, Jakopovka, Cefuten, Cefutina, Dreč, stari in mladi. Nadalje Dreje Zavsevec, Kave in žena Tončka, žena Albina Ivanovega, Pocoljan, Ida Sokičeva, Miha Drezenski, Trdin, stari in mladi. Pepi Mšetov se je zadržal v Nandičevih garaži, ko je šel zjutraj kuriti avto na drva. Jofezina je ubilo pri prižiganju mine za okope. Pri partizanih so padli: Lojza Nandovega starejši sin Milan, Franca Nandovega mlajši sin, Jofezin Franc starejši, Cefutnov Franc, Jurcev Slavko, Turjanov mlajši, Smodov mlajši—sta šla z Maksom skupaj v partizane—Malerjev mlajši, Franc Kovačev.

Nadalje je bil najboljši borec. Bil je komandant 17. brigade; bila sva večkrat skupaj, ko je bil še pri briško-beneškem odredu. Napravil je neštete akcije (napade). Gor za železnim mostom pred Trnovcem je napadel in pobil Nemca Sturmhanfirerja, majorja, vrgel v zrak veliko tankov in vlakov. Partizansko ime je imel Joško. Na Krnu je bil ranjen, kjer so ga tudi ujeli ter ga odpeljali v Trst, od kjer ni več glasu.

Valjavca iz Sužida, Mickova mlajša iz Iderskega, mladega Šotarja iz Ladre. Aša iz Lávka in pa Turjanjo so likvidirali partizani. Flajsev Tomšek in hčera so odšli že pred Nemci v Avstrijo, ker so se bali partizanov.

Pri bombardiranju Svinov so izgubili življenje: Stajsuka, Simon, Martinovka in njen mlajši sin, starejši je padel pri partizanih. Stanko Matevž, kaplan, je sodeloval z belo gardo, zato ga obsojajo, da je kriv, da so več Kamencev ubili in internirali.

V Kobaridu, Bovcu, Trbižu, Gorici in Trstu je zavezniška oblast. Partizani so v Drežnici, Čezsoči, Tolminu, Ajdovščini in tako naprej.

Tukaj je zdaj življenje mirno in še dosti prosto. Zdej ni več Italijanov tukaj, ali radi bi nazaj prišli, pa se bojijo. V času kobaridske republike je šla naša družina nekaj časa gor k stricu Čučkarju, ker so se bali, da bodo bombardirali Kobarid. Nekaj dni pozneje so prišli Nemci ter z basalom minometom porušili stricu pol hiše. Od Nemcev so bile bombardirane vasi Svinov,

Stanovišče, Šturmi, Žaga in Čezsoča. V Šturmih-Liveku je ubilo samo enega moža—bil sem tudi zraven. V Avsi, Piki, Perati in Plohi je pobilo samo šipe.

Iz internacije iz Nemčije so se vrnili vsi Kobaridci razen Lešerjeve mlajše. Poročili so se: Danilo Kotlarjev mlajši s Pepco Sibrirjevo, Pavel Spickov z Moječnovo iz Mlinskega, Janko Sibrirjev mlajši s Pepnovo od Sturmov. Bingelčeve dve se bosta zdaj v kratkem, ena vzame Prajzovega Dorja, druga pa Galicija, vdovca—fotografira od ranjke Ide Sokičeve—on je Italijan.

Kobariskim ulicam so dali imepa padlih borcev. Ulica Nova cesta, ki pelje od Vinklerja proti Sužidu, se kliče Mučeniška ulica, ker tam so postrelili in obešali naše tovariše. Konavcevega in Znajderjevega so Nemci ujeli v Matajurju na Karavljiji (Karavlija je bila partizanska pošta). Bila sta mlada fanta, oba so ustrelili.

Delavnico smo približno uredili. V kratkem začnemo kaj delati, ako se bo dobil material. Kaj dela pa Lizi in njena družina in Franc?

Sprejmite najsrčnejše pozdrave vsi. ALBERT.

Otroci proti vojakom

Tel Aviv, Palestina.—ONA—Ravnokar sem imel priliko prisostvovati najnevarnejšemu spopadu, kar si jih je mogoče zamisliti. Na križišču dveh ulic so bili zgradili britanski vojaki barikado iz bodeče žice. Nemudoma so se pojavili otroci, stari od 6 do 14 let in se približali tej barikadi, nakar so začeli metati kamenje.

Angleški vojaki so se umikali tej toči lučajev in od časa do časa so s svojimi puškami grozili otrokom, ali na vso moč vpili nanje, da bi jih prestrašili.

Toda otroci so kmalu imeli tudi svojo lastno barikado in tizza nje nadaljevali svojo drzno vojno. Vsenakoli, po strehah in oknih so se nabrali ljudje, ki so uživali prizor neenake bitke.

Sem in tja so angleški vojaki vračali lučaje kamena, toda hujšega niso storili, dokler niso prispela ojačanja, nakar so pod zaščito svojih čelad in posebnih ščitov, katere nosijo za slične slučaje, začeli korakati naprej in osvojili otroško barikado.

Mislil sem, da bo vse skupaj ostalo tako ter da ne bo krvi. Toda motil sem se. Kmalu se je začelo v bližini streljanje in slišal sem klic "Gestapo" . . . Ndaleč od tam sem našel ambulanco s tremi ranjenci, od katerih je bil eden ranjen v roko, drugi v nogo, tretji pa je bil do bil strel v hrbet, tik pod tilnikom.

"Ne bo preživel," mi je dejal zdravnik. Odpeljali smo se v bolnišnico, kjer je bilo že 19 ranjencev—in dva mrtva. Pokazali so mi krogljo bronovke: "Ravnokar sem jo izkvel iz roke dveletnega otroka, katerega sem prinesel sem . . ."

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

ki so člani Slovenskega delavskega doma, naj pošljejo na sejo zastopnike, da slišajo poročila in jih potem predložijo svojim društvom.

Po seji bomo imeli prigrizek in tudi žejen ne bo nihče. Prosim; da upoštevate to vabilo. Nadalje je direktorij zaključil, da se odda nagrade na našem kegljišču. Tisti, ki bo imel največ kegljev v eni igri, bo dobil za nagrado težkega purana, drugi pa veliko kokljo. To je stopto v veljavo 28. novembra ob šestih zvečer in tekma se konča 24. decembra ob osmih zvečer. Tisti, ki bo dobil purana, bo lahko gnael domov. Torej vsi prijatelji kegljišča, pojdite v tekmo v ponedeljek, torek, sobotno in nedeljo. Drugi dnevi pa so zasedeni do sedaj.

Naznanjam tudi, da bo na sve-tičer, 24. decembra, naš mladinski krožek vprizoril igro v angleščini, ki se imenuje "Wildcat Willie." Dobiček predstave je namenjen za naše brate in sestre v stari domovini. Na omenjeni večer bo odbor Slovenskega delavskega doma preskrbel krasen program, zaeno pa bomo pobirali prostovoljne prispevke za staro domovino, in sicer gotovino kakor tudi obleko, obuvala in živila. Kdor ima kaj oddati, naj prinese v Slovenski dom. Prav tako prinesite darila, ki jih darujete prijateljem, kajti imeli bomo Miklavža, kakor vaako leto! Pridrite vsi na prireditve! Frank Kramar.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Joliet, Ill., A. Z.: Paketna pošta do omenjene teže in velikosti je odprta tudi za vaše kraje.

POGORIŠČA IN GROBOVI...

Piše Anton Zaitz, Oakland, Cal.

Tako je sedaj v kraju, iz katerega prihajam. Tam, kjer je nekod stal naš dom, na katerega me veže toliko spominov, je sedaj kupček pepela. Pepel je tudi iz ostale vasi Sv. Trojice pri Moravčah na Gorenjskem, katere sedaj ni več. Pri Sv. Trojici, v Begunjah na Gorenjskem, na Žeznikih in nekje na Dolenskem pa so grobovi mojih dragih: Še večeraj, saj mislim in upal sem, je stal tam moj dom, bližnja vas, oče, dva brata in ožji sorodniki, danes pa sem ob vse. Pismo, katerega sem tako težko čakal in je bilo tako dolgo na poti, je prišlo še prekmalu in razbilo moje upanje s težko besedo: Ni jih več!

Brat Lojze. Bil je nekaj let starejši od mene. Prvo svetovno vojno je prestal z menoj in z mlajšim bratom vred. Njegovo veselje je bilo vrtnarstvo: cepil in sadil je kjer koli je hodil. Še kot pastir se ga spominjam, ko sva skupaj pastirila. Ni ga bilo divjaka v bližnji okolici, da bi on ne vedel zanj, ne bodečega trnja, katerega je on spremenil v okusno jabolko, hruško ali češnjo, ali pa obratno iz trnja v lepo vrtnico. Dom in vrt, in seveda pozneje soproga in družina, to je bil njegov ideal, ali vesela plat življenja.

Manj vesela in bolj trpka pa je bila druga plat: njegova prepričanost in odkritosrčnost. Za slednjo ni trpel on sam, temveč v večji ali manjši meri trpimo vsi bratje. Ze prej se mi je zdelo, a sedaj sem še bolj uverjen, on je v tem oziru stal nad nami, za kar je moral v rani grob mučeniške smrti.

Pomladnega jutra 12. aprila 1941 so ga Nemci z drugimi talci prignali na dvorišče, ali kjer koli je že bilo, begunjske jetnišnice na Gorenjskem. Beseda smrt je sama na sebi grozna. Ali si more kdo predstavljati napovedano smrt—ali je kje še kaj groznejšega na svetu?

In ko so mu, če so mu sploh zavezali oči in mu skrili vzhajajoče, lahko bi rekel slovensko solnce iz Triglavu—še en poslednji in zadnji spomin na svoje najdražje—morda tudi na pisca teh vrstic—pok pšk in Lojzeta ni bilo več.

Tam nad moravsko cesto visoko pri Sv. Mohorju je zaplakala njegova soproga Francka in ž njeno vred kopica nedoraslih otrok.

SPOMENIK WENDELLU WILLKIEJU

Duh pokojnega Wendella Willkieja, ki je neomajno verjel v enakopravnost človeka ter v njegovo možnost in voljo do skupnega dela za dosego "skupega sveta" (One World), je vili žarek upanja milijonom ter je danes živa sila v ameriškem življenju. Priča temu je stavba, ki je bila pred kratkim posvečena spominu tega velikega Američana. V srcu Manhattanu, na 20 West 40th st. v New Yorku stoji stavba, ki se sedaj imenuje "One World Center" ter služi v domovanje organizacijam, katere propagirajo iste ideje, za katere je pok. Wendell Willkie žrtvoval mnogo svoje energije in svojega talenta.

Omenjena stavba je bila formalno posvečena spominu pok. Willkieja dne 8. okt., ob priliki obletnice njegove prerane smrti. Svečanosti posvetitve in otvoritve stavbe so se vršile na prostem, na balkonu drugega nadstropja stavbe. Pod z zastavami okrašenem balkonom in daleč dol po ulici je bilo zbranih kakih dva tisoč ljudi, a preko širokega radiomrežja je poslušalo govornike in besede posvetitve nadaljne milijonsko število ljudi. Znana gledališka igralka Helen Hayes je v dramatični recitaciji podala najsvetlejšo točko iz življenja mr. Willkieja. Prečitane so bile brzojavke predsednika Trumana, gov. Deweya iz New Yorka, datlje britanskega poslanika, kot tudi poslanika Kine in Francije, Sumner Welles, bivši državni podtajnik, je držal posvtilni govor.

Govorec z balkona, odkoder se je videlo množice, ki so poslušale spodaj na s solncem obsijani ulici, je govornik dejal: "Zbrali smo se tukaj, da posvetimo to stavbo spominu Wendella Willkieja. Mi smo tukaj, da posvetimo to stavbo polni službi onih idealov človeške enakopravnosti in človeškega tovarišstva ter človeške svobode, katerim se je posvetil v življenju on sam."

Wellies je opisal Willkieja kot moža, ki je tekom kratke dobe postal "vidna sila v prizadevanju za človeško izboljšanje in simbol splošnega upanja, ne le v naši lastni državi, pač pa po vsem svetu svobodnih in demokratičnih ljudi . . . Z nesebičnim zaganjaranjem in spodbujanjem k mednarodnemu tovarištvu ter resničnejši in pravičnejši ameriški demokraciji, je mr. Willkie postal nedeljivi del idealov, katerim mora ameriško ljudstvo slediti, ako naj naša dežela izpolni svoje določeno poslanstvo usode . . . Mr. Willkie, je nadaljeval govornik, je odbil vlogo politika. V času, ko so osebni interesi mnogim narekovali molk, je Willkie govoril ljudstvu resnico kot jo je videl in spoznaval sam. On je imel vero v ameriško ljudstvo in v voljo tega ljudstva, da podredi vse druge interese stremljenju ohranitve naših svobodnih ustanov na temelju, katerih je bila zgrajena naša dežela. Verujoč v ljudstvo, je tudi šel naravnost do ljudstva samega, ko je strnil svoje dalekovidne ideje v knjigi "One World."

"Mr. Willkie je uvidel že dolgo prej nego njegovi sodržavljanji, da neglede na to, kako popolna zna biti naša vojska zmaga, bo vendar nemogoče doseči cilj, za katerega so zavezniški žrtvovali vse, ako se po dolbljeni zmagi ljudstva ne združijo v skupnem prizadevanju za ustvaritev boljšega sveta. On je vedel, da leži upanje za boljši svet le v tem, da se ljudstva odpovedo pantičevskemu naglbu okoriščanja na račun svojih stradalajočih sosedov, vsiljevanje svoje volje slabejšim in šibkejšim bratom. Dokler ljudstva ne pokažejo volje do tega, dotlej ni upanja, da bomo zares imeli "mir na zemlji" . . ."

"In kakor je neustrašeno zagovarjal in se boril za boljši svet, tako je tudi neustrašeno postavil zahteve za pravičnejšo ameriško demokracijo. Bil je ameriški sistem, ki diskriminira proti katerikolom ameriškim državljanom zaradi njihovega izvora, vere ali barve. Kot Abraham Lincoln je dejal tudi on: "Zavržimo vse to in združimo se v eno ljudstvo, en narod, ki bo mogel enkrat z zanosom izjaviti, da so vsi ljudje rojeni enakovredni" . . ."

Predsednik Truman je v svoji brzojavki dejal, "da je bil Willkie mož, ki je imel globok upogled v svet, ki je bil razrigan na kose od najkrvavejše in najstrašnejše vojne od vseh."

Nastopili so še drugi govorniki, med temi Walter White, tajnik Narodne asociacije za podvig črncev, ter dr. Harry D. Gideonze, predsednik organizacije Freedom House, katere je priredila sponinsko svečanost tega pomembnega dne.

Nepričakovan gost pri posvetitvi je bil poročnik Philip Willkie, sin pok. Wendella Willkieja, ki je dobil poseben dopust, da je mogel prisostovati svečanosti. V kratkem nagovoru navzočim je mladi Willkie dejal, da čuti, da vrše organizacije, ki bodo domovale v posloppju, posvečenem spominu njegovega očeta, delo, kakršnega bi bil vodil in vršil njegov oče, ako bi še živel.

Spomininska stavba ima devet nadstropij in je bila enkrat privaten klub, a zdaj jo je kupila organizacija, ki je zbirala prispevke za spomenik pok. Wendellu Willkieju. Poslopje je bilo kupljeno v aprilu letos in prenova prostorov se je pričela meseca julija. Na steni spomininskega hrama v prvem nadstropju obsestljujejo dan in noč žarnice besede, katere lahko čitate mimoidoči iz ulice in katere se glas:

"Nad vsak dvom moramo dvigniti in vzpostaviti enakopravnost človeka."

OTROCI PROTI VOJAKOM

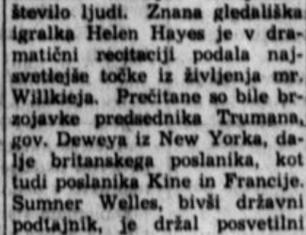
Te pomenljive besede je izgovoril Wendell Willkie ob priliki njegovega govora na univerzi Duke v januarju 1943.

FLIS

POTRPLJENJE DOPISNIKIL

Dopisov za dnevnik in pismen iz starega kraja so je sadnje čase toliko nakopičilo v uredništvu, da bo vzele več tednov predno bodo vsi priobčeni. In priobčeni so — razen v najnih slučajih—po vrsti kot jih prejmemo. Dopisnike torej prosimo, naj potrpe. Mnogo pismen iz starega kraja je zanimivih in informativnih in jih vsakdo rad čita, posebno take, ki opisujejo razmere v domači vasi ali kraju. So pa tudi pisma, ki so čisto osebnega ali privatnega značaja, ki za javnost nimajo pomena in poleg tega lahko tudi slabo spisana. Te vrste pism nam ne pošiljajte, marveč le take, ki so res zanimiva in mečejo luč na razmere in osvobodilno borbo. Kdor šeli, da se mu originalno pismo vrne, ne priloži pošne znamke.—Ured.

"TAKE IT EASY"

Meetni svet CIO v New Yorku je incesenral demonstracijo na newyorških ulicah kot del kampanje za him hitrejšo demobilizacijo vojakov. Enake zahteve prihajajo v Washington iz vseh krajev dežele.

IZZA KONGRESA

Zgodovinski roman

Spisal
dr. Ivan Tavčar

(Nadaljevanje)

Janez Topolščak je med tem podukom tičal v zadnji klopi. Mali možgani so delovali, a ledodec se je že tudi oglašal. Lačen je bil in v sramoti je tičal. Ta dva občutka sta ga morila kakor težak mlinski kamen. Prišel je misliti kaj je pravzaprav takega storil, da je moral v oslovsko klop. Govoril je kranjsko! Je li bila to taka pregreha, da je moral radi nje v zadnjo klop! Oče in mati govorita vsak dan kranjsko, pa ju nihče ne pošilja v oslovsko klop! In Marička moli z njim vsak večer, vsako jutro, pa vedno le kranjsko! Pretrgalo se je nekaj v njegovi duši, in revček je občutil, da se mu godi gola krivica. Temu občutku se ni mogel upreti. Vstal je ter trmoglavo zaklical: "Tu že ne bom sedel!"

Kakor satan je planil Kapus pokoncu: "Renitenca! Upornost! Rajtsola!"
Ugodna beseda! Rajtsola! Groza je legla po vsem razredu. Boljša srca so se bejazljivo oglašala: "Janček, beži!"
Anton Pengal — obermusterschüller — se je zavedel svoje naloge. Hitel je k vratom ter se postavil prednje, da bi "konjiček" ne ušel iz razreda ter tako onemogočil imenični poduk v jahanju.

Kapus je škripaje z zobmi planil s svojo paličko proti zadnji klopi.

"Janček, beži!"
Otroka se je polastil silovit strah. Kar vse nanjem je otrpnilo in kakor v megli je videl prihajati svojega trinoga. Po razredu je zopet zagostolelo:

"Janček, beži!"
Ojačili se je ter izkušal na drugi strani uiti iz oslovske klopi. Pa se mu ni posrečilo. Bliškoma mu je bil razljučen učitelj za hrbtom in sekal je po njem, ne da bi štel udarce, ne da bi pazil, kam so padali. Dvakrat in trikrat je zadel po glavi, da se je Jančku zasvetilo in zaržarilo pred očmi.

"Naj se ti zrahlja prazna buča," je vpil, "prav je!"
Rajtsola — za katero se je, če se ne motimo, navduševal sloveči moderni slovenski pedagog, bi se bila še nadaljevala, da ni pozvonilo. Kapus je zgrabil dečka za tilnik ter ga vlek h katedru.

"Sem vedel, da ga boš ti prvi nosil!"
To rekši, mu je obesil rdeči unjati jezik okrog vratu.

Tedaj je bila navada, da je moral vsak učitelj voditi svoj razred do glavnih vrat, kjer so se potem šolarčki razšli na šolskem trgu.
Kapus je tisti dan istotako vodil svoj razred. S sabo pa je vlek Jančeka Topolščaka, ki je nosil rdeči jezik okoli vratu. Pri stopnicah v prvem razredu ga je posadil k steni, nakar so vsi razredi stopali mimo nesrečnika, ki je bil izpostavljen na sramotljivemu odru. Ko je bilo defiliranje končano, je mali Topolščak v nekaki otmotici taval po stopnicah nizdol.

Okrog enajstih sta prišla na šolski trg avstrijski Metternich in ruski Nesselrode. V živahnem razgovoru sta korakala gor in dol pred licejskim poslopjem.

"Hvala Bogu," je viknil Metternich, "v Neapolju se nam ne bo skuhalo prevroča juha!"
"Svet je prismojen dandanes!" je zajčal Nesselrode. "Nobena avtoriteta ne velja več!"

"Iz Piemonta mi prihajajo vznemirljive vesti!" je tožil Metternich. "Po mestih revoltirajo sili odvetniki. Da bi mogel postaviti ene same vislice pa na njih obesiti vso to zalego!"

"Večne imamo skrbi," je pritrjal Nesselrode. "A jaz jih imam še posebej!"

"Kako to?"
"Moj ima, če se smem tako izraziti, zopet svoje muhe!"

Ta "moj" je bil ruski car sam.
"Suvereni so nepreračunljivi," je vzdihnil knez. "Imam tudi svoje izkušnje!"

"Pomislil!" je dostavil Nesselrode, "sedaj je moje veličanstvo izteknilo, da stanujejo v tej deželi nekaki Slovani, katerih jezik je ruskemu precej soroden!"

"To čujem danes v prvič!" se je začudil Metternich.

"Pa je vendar tako! In car Aleksander je za trdno sklenil, v tej vaši kronovini iskati proslitov za sveto pravoslavno cerkev!"

Knez je kar otrpnil. Nesselrode pa je hladnokrvno nadaljeval: "Prvi svoj poizkus hoče napraviti z nedolžno mlado — deklico!"

Diplomata sta obstala ter se nekaj trenutkov gledala kakor moža, ki umeta svoj čas in nje-ga razmere. Končno je prešinil rahel smeh obraza obeh, prav kakor bi hotela izraziti, da je škoda vsakega trenutka, o tej proslitski aferi še dalje razpravljati.

Pri svojem razgovoru sta bila obstala tik glavnega vhoda pri licejskem poslopju. Tam je ležal brez zavesten deček na tleh. Prav zelo si je bil onečedil revno oblečico.

"Kako čudo!" je vzkliknil grof Nesselrode. "Pri vas se že taki dečki opijajo do nezavesti!"

Metternich se je sklonil ter odgovoril: "Meni pa se vidi, da to otroče umira!"

Kakor blisk se je nato raznesla vest, da je učitelj Kapus enega svojih učencev pretepel skoraj do smrti!

Dvanajsto poglavje

Ravno ko je odbilo šest v šenkavskem svoniku, sta se šli pred škofijako cerkvijo Magdalena Komarka in Topolščakova Marička.

"Jezus, ti ne veš, kako sem težko prišla!" je zaihtela Marička. "Fantek nam je zbolel in prav malo časa se smem zamuditi."

"Janezek je zbolel!" se je začudila Majda. "Kaj pa mu je vendar? Tako pripraven fantek kot je!"

"V šoli so ga stepili!"

"V šoli! Grdobe! Kako ima prav gospod Petreček, moj korar! Vedno govori: Otroke v šolo pošiljati, je neumnost. Tudi jaz pravim tako!"

"Po glavi ga je udaril, in sedaj mu je močimo z mrzlo vodo!"

"Pa kar po glavi! Bo že Bog kaznoval to zverino! Tako pripravnega fantka! Sedaj pa pojdiva, se že mudi!"

(Dalje prihodnjič.)

"Kadar koli hočem, pa lahko dobim delo pri Edgarju Bergenu — toliko sem že sposoben kot je njegova lutka."

mene, sem lahko vstal, lovec pa je oblezal pri mojih nogah.

Prav v istem hipu se je pa dvignilo solnce izza obzrja. Bogati žarki so se razlili po le-sketajočem se perju. Petelin je razprostrl krila, našopčil rep v pahljačo in se z veličastno kret-njo obrnil proti solncu. Glavo je globoko priklonil, dnevu v pozdrav, nato pa je iztegnil vrat in zapel—pesem vzhajajo-čemu solncu. Vzpričo krasnega prizora se mi je ustavljala roka, ko sem dvigal puško. Toda nestrpni moj spremljevalec je že priganjal: "Prižigite!"

Dobrava je, jeknila ...

Petelnu je klonila glava na prsi, kjer je začutil pekočo bolečino ... Zadnja pesem—solncu, zadnji pogled—na to vroče sree ...

Nato je omahnil.

Moje srce pa je prevzelo ču-stvo, v katerem je bila grenka kaplja ...

(Dalje prihodnjič)

Razni mali oglasi

GIRLS

to operate Envelope Folding Machines in clean, modern plant.

TRANSO-ENVELOPE CO.
3542 N. Kimball Ave.

FEMALE HELP WANTED

Light Trimming Work. Start 60c per hour. Early advance. Profit sharing after 6 months. See Mr. Penner.

W. H. SALISBURY & CO.
401 N. Morgan

FOUNTAIN GIRLS

Hours: 7-3:30 p. m., 3:30 p. m.-12. Fountain service only (no food)

FRED HARVEY'S UNION STATION

OPERATORS

Single Needle Machine. Nurses' Uniforms and Cotton Dresses, also Merrow and covering machine, and nit cotton cloth. Steady work.

ALDRICH & ALDRICH, Inc.
1857 Milwaukee Ave.

Succeeds Ogata

OUR SO Succeeds Taketora Ogata, as propaganda minister in the Japanese Cabinet in Tokyo. Kawai (above), one-time Jap minister to Australia. Ogata was ousted when named by Gen. MacArthur as one of the notorious Black Dragon Society to be jailed and tried as a war criminal. (International)

Razni mali oglasi

APPRENTICES

Learn foundry business while being paid; no experience necessary; modern equipment; training includes metallurgy, sand testing schooling, etc. Ferguson & Lange Foundries, 1039 Willow.

PLATFORM WORKERS

Nights
Experience not necessary
EDWARD J. MEYERS COMPANY
1014 W. Van Buren Street
Telephone Monroe 3202

TOOL & DIE MAKERS

Top Wages
Steady Position
TOOL CRAFT CORPORATION
3235 West Chicago Ave.

GIRLS

for Light Assembly work - Steady positions - Good future.
Apply at once
BANTHRICO
17 N. Des Plaines St.

WOMEN

17 to 50 yrs.
For light, clean, assembly work on Lighting Fixtures.
ELECTRO MFG. CO.
2032 W. Fulton - HAY, 6350

HOUSEMEN

FOR DAYS AND NIGHTS
GOOD PAY
PERMANENT JOBS
Pleasant working conditions

APPLY
Edgewater Beach Hotel
Employment Office
5357 SHERIDAN ROAD

SPOT WELDERS

EXPERIENCED

on

WIRE WORK

MacFABEN CORP.
415 N. Aberdeen St.

GIRLS - WOMEN

Ideal place to work
● PLEASANT FACTORY
● GOOD WAGES
● LIGHT FACTORY WORK

as:
● Assembly
● Winders
● Solderers

Experience not necessary
Apply at once
JOHN E. FAST CO.
3123 North Paulina Road

V Prosveti so dnevna svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

ALI POTREBUJETE
\$1000 - - \$2000 - - \$3000

DA PREPREČITE PRODAJO VAŠEGA IMETJA

Pišite ali pa telefonirajte

D. L. KRUEGER

111 West Washington Street
Central 5225

Razni mali oglasi

WOMEN

Assembling work - Good wages
Ideal working conditions
Apply
TURNBUCKLES, INC.
650 W. Lake

GIRLS - WOMEN

for
LIGHT, CLEAN FACTORY WORK
SITTING IF PREFERRED
No experience necessary

Parker

1550 DAYTON ST.
MOH 4818

GIRLS

for
LIGHT PACKING IN COFFEE
DEPARTMENT
STEADY WORK

Stewart & Ashby
Coffee Co.
845 WASHINGTON BLVD.

BOYS

for
GENERAL OFFICE WORK AND
ERRANDS

In large Publication Office
on Michigan Ave.
40 Hours per Week

PAID VACATIONS

Whitehall 7900

Čudovito je za HRTOBOL
Za prijetno olajšanje poskusite čisti, moderni in preiskani način, ki pomaga pri navadnem hrtoobolu. Samo porabite en Johnsonov BACK PLASTER ravno na bolečem prostoru. To je milo zdravilo in prijetno GREJE vaš hrbet, povzdigne krvni tok, prene nakopičenje, olajša bolečine. Gorke slanost oginjajo drži gorkoto in odganja mraz—daje stalno pomoč—vpliva prijetno! Zahtevajte PRISTNO, kar izdeluje Johnson & Johnson. V vaši najbližji lekarni.

ILLINOIS BELL TELEPHONE COMPANY
v prtiličju
309 W. Washington St.
CHICAGO

Straw Operators — Experienced & Learners
FOR BOTH WIDE AND NARROW SWISS BRAIDS - HIGHEST PIECE WORK PRICES - NO LOST TIME - FREE LIFE INSURANCE AND HOSPITAL BENEFITS - IDEAL WORKING CONDITIONS.

LEPMAN BROS. CO.

600 SO. MARSHFIELD SEELEY 3830

DROP FORGE DIE SINKERS

STEADY WORK THROUGHOUT THE YEAR

Time and 1/2 over 40 hours

APPLY

ARMSTRONG BROS. TOOL CO.

317 N. FRANCISCO AVENUE

WOMEN

WE NEED

25 WOMEN IMMEDIATELY

for handwork around machines and general Line
Assembly work

Good working conditions and beginners' rate with Increase in Production

CONTINENTAL CAN CO. INC.
4633 W. Grand Ave. ALBANY 5800

Črtice in povesti

Spisal F. S. Finšgar

(Nadaljevanje)

"Na svidenje, petelinček, april je še dolg!" S klobukom sem zamahnil proti kraju, kamor je izginila črna črta za petelinom.

Tedaj je sele spregovoril lovec France, ker je izprevidel, da se ne jezim.

"Vse slihi hudir, sem rekel, in res je. Ta preklicani sneg."
Z nogo je jezno cepetnil po srenu, ki se mu to pot ni predri.

"Kaj sedaj, gospod? Tako pot, pa zastonj!"

"No, pač ni bila zastonj! Petelina sva slišala in videla. Saj ni, da bi morala moriti. Lovec, ki gre samo zato na lov, da bi ubil, ni lovec."

"O, gospod, to so besede!"

Lovec se je kljub žalosti veselo nasmehnil in sklenil roke na prsih kakor za molitev.

"To so besede, pravim. Ampak drug strelec bi me bil ozmerval."

"Takih strelcev ne vodite na petelina!—Ker nimate daleč domov odtod, lahko gredete. Jaz pa pojdem vrh hriba in se vrnem po drugi strani."

"Če je pa Vaš namen tak, potem prosim takole: Za vsako drevo vem, kjer navadno poje. Če se vam ne smilijo stopinje, mahnila jo za njim. Utegnete danes se streljati."
"Tudi prav!"

"Potem pa le kar!"

Lovec je naglo stopil po moj plašč in sva se obrnila navzgor. Vrh sedla mi je rekel, naj počakam. On da gre sam pogledat.

Razgrnil sem plašč na rdečo plahto cvetoče vrese in legel. Prav tedaj so šinili prvi prameni zarje na vzhodu in pokropili s škrlatom—ovčke—oblačke. Daleč, ne vem kje, se je oglašil s tenkim, visokim glasom trikrat zapored žvižg ptička. Potem za hip odmor. Ko je zastavil četrtič in zapel melodijo, tedaj je udaril vesoljni zbor. Zapel je vsak grm, iz vsake drevesne krone se je drobila pesem. O, to ni bilo več pe-tje ptičev, to je bila himna gore, za katero si je loza ubrala strune ob dnevu vstajenja.

Pred mano je stal lovec.

"Na tej strani se nič ne oglašati. Greva za beguncem!"

Ročno je zdrsnil po bregu v dolino, jaz pa za njim.

Šlo je dalje v strastnih skokih, brez poti gor in dol. Kadar sva plezala pod vrhe razritih žlebov, je lovec vselej snel klobuk in plezal naprej, na vrhu legel in opazoval. Troje grebenov sva prekobalila, troje hudih strmin preplezala, opraskana od robide in trnja, mokra na kolenih—o petelinu nič sledu.

Meni se je zdel ta divji pohod že kar nespameten. Toda strast je menda nalezljiva. Zato sem vztrajal.

"Če ga s tega grebena ne ugledam, potem ne vem ..."

Tako je modroval lovec, ko sva lezla skoz močvirno korito, tepena od vej in trganja od gluge, da se popneva zopet kvišku. Lovcu se niso povedali samo brki, celo kraji njegovega klobuka so se zavihnili obupani navzdol.

Pod vrhom se je ozrl in skoro zarežal vame:

"Postojte!"

Sam je snel klobuk in plezal kakor kuna. Samo eno oko je dvignil po strani čez greben. Par trenutkov je motril prostranost.

Hipoma je pa odskočil in zdrsnil prav od mene.

"Na borovcu je! Daleč doli, sredi grča! Hitro navzdol, potem prek roba—o, streljali boste, stavim ..."

Tedaj se je že drsal po rebri—jaz za njim. Kakor blazna sva drevela.

"Dovolj!" je velel zapovedovalno in se ustavil na kozji stezi.

"Odtod oprezno vprek na greben—pa ne boste več pedeset korakov od njega."

Lisjak ne more previdneje ti-hotapiti kakor sva midva. Niti ptiček na drevesu, pod katerim sva lezla, ni obmolnil. Ko sva brezalšno pripolizela do roba, sem, skrit za grmom, pogledal proti borovcu. Veja se je šibila in gugala, petelin je strigel poganjke in jih metal objestno na tla. Ker je bil obrnjen od